

Skoleminder fra glemslens bog

Hun ville undersøge, om elevernes oplevelser i skolen præger deres valg af job og uddannelse. Kortlægningen var baseret på beretninger af skoleerindringer fra tre generationer. Undervejs løb lektor Ida Juul imidlertid ind i en række problemer og måtte omformulere projektet. Men endte med en stærk pointe.

* Du kender dem sikkert fra din egen skoletid. Drengen, der måtte kæmpe hårdere, fordi han var uden for fællesskabet. Og den stille pige, som alle overså, fordi hun bare var så anonym. Hvilken uddannelse endte de med at tage, og hvad betød skoleoplevelserne for deres valg af uddannelse?

Det er for længst statistisk dokumenteret, at skolen er ret dårlig til at bryde sociale mønstre. Tværtimod reproducerer og cementerer skolen de sociale forskelle. Børn får ganske vist i gennemsnit en bedre uddannelse end deres forældre, men der er med den tyske sociolog Ulrich Becks ord tale om en elevator-effekt, hvor socialgruppens relative position ikke ændres afgørende, da det generelle uddannelsesniveau stiger tilsvarende.

Med penge fra Det Humanistiske Forskningsråd (i dag: Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation) ville Ida Juul, lektor fra Institut for Didaktik ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, gå tættere på fænomenet ved at kigge på en gruppe elevers livshistorier i projektet 'Skolen For Livet'.

Hun ville belyse betydningen af for eksempel hierarkiet i klassen, mobning og opbakningen fra lærere og hjemmet. Med andre ord alle de små og store ting, der tilsammen bestemmer, om skolebørn er glade for at gå i skole og har lyst til mere uddannelse, forklarer Ida Juul.

"Med projektet ville jeg, ikke statistisk, men konkret se på det enkelte menneskes oplevelse. Jeg ville ikke kun fokusere på undervisningssituationen, men hele det liv og de hierarkier, der udspringer af skolen. De fleste kender sikkert til eksempler på skolebørn, der var dygtige, men socialt marginaliseret. Men hvilken betydning har omgangen med de andre på skolen for, om man senere klarer sig godt i uddannelsessystemet?"

Efterhånden som projektet udviklede sig, måtte Ida Juul imidlertid genoverveje nogle af projektets præmisser. For eksempel at en lang boglig uddannelse er bedre end en kort uddannelse – en opfattelse som er bredt forankret i den uddannelsespolitiske debat og den pædagogiske forskning.

Nederlag og motivation

Det begyndte i sommeren 2006, hvor Ida Juul lagde ud med en pilotundersøgelse og gik i gang med at interviewe personer, der havde gået i 7. klasse i 1995, 1975 og 1955 – og som endte med at tage en erhvervsuddannelse.

Hun havde tre forventninger:

- Hvis eleverne havde haft dårlige oplevelser i skolen, var de mindre motiverede for at videreudanne sig.
- Hvis eleverne ikke kunne klare sig bogligt, ville de opleve det som et nederlag.
- Forældrenes opbakning, eller mangel på opbakning, havde stor betydning for elevernes valg af uddannelse.

Da Ida Juul kom tilbage fra det første pilotinterview, var hun meget begejstret. Hun havde mødt Kim, der var gået i mesterlære og havde uddannet sig til møbelsnedker. Kim

kunne tydeligt huske sin skoletid og fortalte levende om en helt anden slags folkeskole end nutidens. En skole, hvor eleverne blev delt i en boglig og praktisk linie. En skole med gammeldags undervisningsmetoder, lærerbrutalitet og voldelig mobning mellem eleverne.

"Det var en fantastisk oplevelse. Han indkapslede, hvordan makrohistorien slog igennem i mikrohistorien," husker Ida Juul.

Det bekymrende ved interviewet var imidlertid, at Kim havde rokket ved projektets grundpræmis – nemlig at længden af informanternes uddannelse var en slags målestok for deres succes.

"Det gik også op for mig, hvilken forforståelse jeg havde med mig. Jeg havde forventet større overensstemmelse mellem strukturerne på uddannelsesområdet, uddannelsespolitikken og den enkelte informants oplevelse af uddannelsessystemet. Forestillingen var, at de gerne ville have så meget uddannelse som muligt. Og jeg havde defineret det som et problem, at folk ikke fik nok uddannelse," fortæller hun.

Sådan så møbelsnedkeren Kim det slet ikke. Han havde tilsyneladende helt af egen fri vilje fravalgt en boglig uddannelse for at gå i lære som møbelsnedker. Som ung havde han haft så mange fritidsaktiviteter, fodbold, badminton og arbejde som mælkedreng, at han ikke havde tid til at lave lektier.

"Selv om især hans far var opsat på, at sønnen fik en realeksamen, meldte Kim sig ud af skolen og fik hyre på et skib uden forældrenes vidende, og siden valgte han så at gå i lære," siger Ida Juul.

Efter møbelsnedkeren Kim mødte Ida Juul en række informanter, der bevidst havde fravalgt en længerevarende boglig uddannelse. Ikke fordi de havde haft dårlige oplevelser i skolen, men fordi de ikke så det som det højst opnåelige mål.

"Jeg blev klar over, at selv om forældre og lærere vidste, at der var mere prestige i eksamens-mellemskolen, kunne den frie mellem sagtens 'sælges' som en spændende mulighed for at arbejde med mere praktiske fag."

Gode og dårlige fortællere

Undervejs fik Ida Juul betænkeligheder ved, at mange af informanterne ikke var særligt gode formidlere. De havde faktisk svært ved at huske deres skoletid.

"Nogle kunne nærmest ikke huske spor. De var helt ureflekterede over deres skolegang. Når man tænker på, hvor stor interesse der er for skolefester og jubilæer, kom det bag på mig, at de huskede så lidt. Jeg troede, at det var noget, alle var optaget af. Sådan var det ikke. I stedet for skoleminder ville de hellere fortælle om deres arbejdsliv, fordi det havde fyldt mere."

Et andet metodisk problem var, hvor meget tiltro man kunne tillægge hver informant. Uden bevidst at ville pynte ►

”Narrativer ændrer sig afhængigt af, hvor man er i sit liv.”

eller forværre sin fortid var det uundgåeligt, at beretningerne var farvet af, at de ofte var blevet genfortalt mange gange siden.

”Jeg vidste fra starten, at der kunne opstå metodiske problemer. Men jeg håbede, at vi alligevel kunne bidrage med en anden form for uddannelseshistorie,” siger Ida Juul, der valgte at sammenligne skolefortællinger på tværs af generationer.

”Det gjorde jeg for at se, hvilke uddannelsesvalg der blev opfattet som selvfølgelig – og hvilke der skulle forklares. I 1950’erne krævede det for eksempel ikke nogen særlig forklaring at fravælge gymnasiet, for det var under 10 procent af en årgang, der begyndte i gymnasiet dengang. I dag er det så almindeligt at gå i gymnasiet, at det kræver en særlig forklaring at vælge en anden ungdomsuddannelse. Erhvervsuddannelserne italesættes i dag som værende for dem, ’der ikke kan’. Hvis man som ung vælger at tage en erhvervsuddannelse, er det med andre ord et forklaringskrævende valg – især hvis man kommer fra et hjem med uddannede forældre,” siger Ida Juul.

Den tricky erindring

Ved at sætte informanterne ind i tidsperiodens uddannelsespolitiske ramme blev det muligt at gå fra de individuelle fortællinger til det generelle. Informanterne kunne nemlig ikke stå alene, siger Ida Juul.

”Informanternes bidrag er ikke bare kilder til, hvordan skolen og de senere uddannelsesvalg blev oplevet dengang. De er måske i endnu højere grad kilder til, hvordan forskellige personer vælger at fortælle om disse oplevelser. Spørgsmålet er, hvordan man kan bruge sådanne kilder til at beskrive, hvad der skete? Reelt kan de jo ikke sige noget om, hvordan elever var dengang, fordi de er voksne nu – og narrativer ændrer sig afhængigt af, hvor man er i sit liv.”

Er det ikke et problem ved alle former for øjenvidneberetninger?

”Det særlige ved dette projekt er, at jeg talte med informanter fra tre forskellige generationer og dermed forskellige kontekster. De skulle fortælle om noget, der skete for op til 50 år siden. Det betyder, at det er en voksen person, der kigger tilbage på barnet – en person med en anden erfaringsbaggrund. Nogle oplevelser har måske gjort så stort indtryk,

at de kan genkalde følelsen. Eller kan de? Erindring er noget meget tricky noget.”

Omvendt er der selvfølgelig en sammenhæng. Spørgsmålet er bare, hvor tyk tråden er.

”Jeg er ikke så meget socialkonstruktivist, at jeg ikke tror på, at der er en relation mellem det oplevede og det narrative,” siger hun.

Indgroet syn på uddannelse

Nu hvor projektet nærmer sig afslutningen, kan Ida Juul konstatere, at det netop var informanternes bidrag, der gav projektet det ekstra, som var intentionen med projektet.

”Det var ved at tale med informanterne, at der tegnede sig et mere komplekst og interessant billede, og mine forforståelser blev udfordret”

Og dermed er vi fremme ved et af Ida Juuls centrale budskaber: at uddannelsessociologien er baseret på forestillingen om, at uddannelse er godt. Jo mere jo bedre.

”Det er blevet meget tydeligt for mig, hvor dominerende den nuværende uddannelsesdiskurs er. Den er så indgroet, at selv jeg var blind for det. Vores syn på uddannelse er blevet meget mere instrumentelt. Daginstitutioner skal forberede børnene til folkeskole, folkeskolen skal forberede eleverne til ungdomsuddannelserne osv.”

Ida Juul fortæller, at da Kim var ung, blev uddannelse i højere grad af uddannelsespolitikere betragtet som et gode i sig selv. Det blev set som en mulighed for at få adgang til viden og dermed skabe større udsyn for den enkelte og samtidigt et mere demokratisk samfund.

”Når Kims far var så forhippet på, at sønnen skulle have en realeksamen, var det netop, fordi han ikke selv havde haft denne mulighed. Det var ikke, fordi han havde ambitioner om, at Kim skulle uddanne sig ud af sin klasse. Med valget af en håndværksuddannelse levede Kim derfor fuldt ud op til ikke blot hjemmets, men også uddannelsespolitikernes forestillinger om, hvad der var et passende uddannelsesvalg for den generation, Kim tilhørte.”

Af Jakob Albrecht

IDA JUUL

Ph.d., lektor ved Institut for Didaktik, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Hun forsker i erhvervsuddannelser og unges uddannelsesvalg. Hun arbejder blandt andet med projektet ’Skolen for livet – gennem tre generationer’. Læs mere om projektet på www.dpu.dk/skolenforlivetwww.dpu.dk/om/tsc

www.dpu.dk/om/juul